

ISSN k181-9505
Doi Journal 10.k6739/k181-9505

Philosophy and Life

FALSAFA VA HAYOT • ФИЛОСОФИЯ И ЖИЗНЬ

2026 №2 (33)

ISSN k181-9505

Doi Journal 10.k6739/k181-9505

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy Universiteti

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi

Imom Buxoriy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi

O'zbekiston falsafa jamiyati

Национальный Университет Узбекистана имени Мирзо Улугбека

Международный научно-исследовательский центр Имам Бухари

при Кабинете Министров Республики Узбекистан

Философское общество Узбекистана

The National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek

Imam Bukhari International Research Center under the Cabinet of Ministers
of the Republic of Uzbekistan

Philosophical Society of Uzbekistan

FALSAFA VA HAYOT

XALQARO JURNAL

ФИЛОСОФИЯ И ХИЗНЬ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ

PHILOSOPHY AND LIFE
INTERNATIONAL JOURNAL

2026 №2 (33)

Jurnal bir yilda 4 marta nashr qilinadi.

Журнал выходит 4 раза в год.

The journal is published 4 times in a year.

Toshkent

“Falsafa va hayot” xalqaro jurnal
“Философия и жизнь” международный журнал
“Philosophy and Life” international journal

Tahrir kengashi Abdildina, R.J. – Qozog‘iston FA akademigi, falsafa fanlari doktori, professor Mamedzade, I.R. – Azarbayjon FA Falsafa va sotsiologiya instituti direktori, falsafa fanlari doktori, professor Skarantino, L.M. – DSc, professor, (Italiya) Smirnov, A.V. – Rossiya FA akademigi, Rossiya falsafa jamiyati, falsafa fanlari doktori, professor (Rossiya) Seytaxmedova N.L. – Qozog‘iston FA akademigi, falsafa fanlari doktori, professor Tsuy Veyxan – Xitoy ijtimoiy fanlar Akademiyasi vitse-prezidenti, DSc, professor, (Xitoy) Chumakov, A.N. – Rossiya FA Falsafa instituti professori, falsafa fanlari doktori (Rossiya) Muassislar: Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Imom Buxoriy xalqaro ilmiy - tadqiqot markazi O‘zbekiston falsafa jamiyati Expert lawyers MCHJ Elc.uz Ro‘yxatga olinganligi haqidagi 1175 sonli guvohnoma O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 20.02.2018 yilda berilgan.	Bosh muharrir: Shermuhamedova, N.A. – f.f.d., professor (O‘zbekiston) Bosh muharrir o‘rinbosari: Aslanova, R. – f.f.d., professor (Azarbayjon) Mas’ul muharrir: Muhamedova, Z.M. – f.f.d., professor (O‘zbekiston) Tahrir hay’ati: Allahyarova, T., – f.f.d., professor (Azarbayjon) Andirjanova, G.A., – s.f.d., professor (Qozog‘iston) Abasov, A.S., –f.f.d., professor (Azarbayjon) Axamer, G – f.f.d., professor (Avstriya) Buzarinejad, Y. – f.f.d, professor (Eron) Bilalov, M.I., – f.f.d., professor (Rossiya) Gabitov, T.X., – f.f.d., professor (Qozog‘iston) Gezalov, A.A., – f.f.n., professor (Rossiya) Kerimov, E. – f.f.d., professor (Azarbayjon) Kurmangalieva, G. K., – f.f.d., professor (Qozog‘iston) Kurbonova, L.A. – f.f.d.DSc, dotsent (O‘zbekiston) Lazarevich, A.A. – f.f.d., professor (Belorus) Olatunji, Feliks – PhD, dotsent (Nigeriya) Paxruddinov, Sh.I. – s.f.d., professor (O‘zbekiston) Pardayev, S. – falsafa doktori (PhD), (O‘zbekiston) Sergeev, M.Y., – professor (AQSh) Sagikizi, A. – f.f.d., professor (Qozog‘iston) Tulenova, G. J – f.f.d., professor (O‘zbekiston) Tesdelen, Vefa, – f.f.d., professor (Turkiya) Tyukmaeva A.M. – falsafa doktori PhD (O‘zbekiston) Hakimov N. H. – f.f.d., professor (O‘zbekiston) Xudoydodzoda, F.B., – f.f.d., professor (Tojikiston) Xudoyberganov, R. – f.f.d.DSc, (O‘zbekiston) Mahmadizoda, N. – f.f.d., professor (Tojikiston) Naushabaeva, A. H – falsafa doktori (PhD), professor (Turkiya) Urmanbetova, J.K., – f.f.d., professor (Qirg‘iziston) Chjan Baychun, – f.f.d., professor (Xitoy) Sharipova E.K. – f.f.d., professor (Qirg‘iziston) Ilmiy kotib: Xidirov, M.T. – falsafa fanlari doktori (DSc), dotsent (O‘zbekiston) Musahhihlar: Qodirov J. – (O‘zbekiston) Po‘latov A. – (O‘zbekiston)
--	--

MUNDARIJA

SIYOSAT VA JAMIYAT FALSAFASI

Inaqov Qudratjon Qadirjonovich	MEDIASAVODXONLIK VA MA'NAVİY REFLEKSIYANING YOSHLAR MAFKURAVIY IMMUNITETINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY BILISH MEXANIZMLARI SIFATIDAGI AHAMIYATI	9-20
Sapayev Valisher Odilbek o'g'li	RAQAMLI GEOSIYOSIY MAKONNING MAFKURAVIY MUNOSABATLAR TIZIMIDAGI O'RNI	21-35
Seytalieva Nurzada Tugolbekovna	MARKAZIY OSIYO MAMLAKATLARIDA MILLIY MAFKURA TRANSFORMATSIYASI VA UNING IJTIMOY ONGGA TA'SIRI	36-45
Usmonov Saidikromxo'ja Saidalieвич	KIBERZO'ROVONLIK VA KIBERBULLINGNING IJTIMOY VOQELIK SIFATIDAGI MOHIYATI	46-56

TA'LIM VA FAN FALSAFASI

Seytaxmedova Natalya Lvovna	DINIY TA'LIMNI RAQAMLASHTIRISH VA YOSHLARNING MA'NAVİY-AXLOQIY QADRIYATLARINI SHAKLLANTIRISH	57-65
Qurbonova Lola Abdixodimovna	JAMIYAT TARAQQIYOTIDA ELITAR TARBIYANING IJTIMOY-FALSAFIY ASOSLARI VA UNING INTELLEKTUAL ELITA SHAKLLANISHIDAGI ROLI	66-76
Xidirov Mustafo Toyirqulovich	ZAMONAVIY FAN TARAQQIYOTIDA BILIM VA FAOLIYATNING O'ZGARUVCHANLIGI VA DAVR RUHI BILAN INTEGRATSIYASI	77-86

FALSAFA TARIXI VA TARIX FALSAFASI

Oni Maykl Olatunji	SARTR GUMANIZMI AFRIKADA MADANIY IDEALLAR TRANSFORMATSIYASI UCHUN IMPERATIV SIFATIDA	87-98
Mayliyev Azamat Farxod o'g'li	STRATEGIK TAFAKKUR VA IJTIMOY MAS'ULIYATNING IJTIMOY-FALSAFIY ASOSLARI	99-109

DUNYO MADANIYATI VA DINIY AN'ANALAR

Ademola, Julius Olajide	GERASALIK JIN CHALINGAN KISHINING SHIFO TOPISHI GERMENEVTIKASI: CHRIST APOSTOLIC CHURCH, IBADAN, NIGERIYA MISOLIDA	110-122
Akinnavo Yetunde Abolaji, Deji Isaac Ayegboyin	NIGERIYADAGI AFRIKA PENTEKOSTALIZMIDA IDENTIFIKATSIYANING MA'NAVİY GRAMMATIKASI	123-136
Ganjiyev Shuxratjon Jurayevich	HARBIY XIZMATCHILAR MA'NAVİY DUNYOQARASHIDA MILLIY QADRIYATLAR VA GLOBAL OMMAVIY MADANIYAT TA'SIRINING IJTIMOY-FALSAFIY XUSUSIYATLARI	137-149
Tulyayev Avazbek Ilhomovich	SUN'IY INTELLEKT VA ZAMONAVIY JAMIYAT AXLOQIY ONGGINING TRANSFORMATSIYASI	150-160

SIYOSAT VA JAMIYAT FALSAFASI / ФИЛОСОФИЯ ПОЛИТИКИ И ОБЩЕСТВА / PHILOSOPHY OF POLITICS AND SOCIETY

UDK: 32:004.9:316.77:327

10.5281/zenodo.20717383

Sapayev Valisher Odilbek o'g'li

falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent,

Ma'mun universiteti

sapayev.vali.2017@gmail.com

(Urganch, O'zbekistan)

RAQAMLI GEOSIYOSIY MAKONNING MAFKURAVIY MUNOSABATLAR TIZIMIDAGI O'RNI

Annotatsiya. Raqamli texnologiyalar va global axborot tarmoqlari davlatlar o'rtasidagi siyosiy, madaniy hamda mafkuraviy integratsiya jarayonlarini jadallashtirib, axborot almashinuvini kengaytirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, raqamli makonda destruktiv g'oyalar, axborot xurujlari va mafkuraviy tahdidlarning kuchayishi milliy manfaatlar hamda ma'naviy xavfsizlikka salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois ushbu maqolada raqamli geosiyosiy makonning mafkuraviy munosabatlar tizimidagi o'rni, uning ijobiy va salbiy jihatlari hamda axborot xavfsizligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari falsafiy va siyosiy nuqtayi nazardan tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: raqamli geosiyosat, mafkuraviy munosabatlar, axborot xavfsizligi, globallashtirish, raqamli makon, mafkuraviy tahdidlar.

KIRISH

XXI asrga kelib axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida insoniyat hayotida yangi sivilizatsion makon — raqamli makon shakllandi. Uning paydo bo'lishi internet tarmoqlari, sun'iy intellekt, raqamli platformalar hamda global kommunikatsiya tizimlarining keng ommalashuvi bilan bevosita bog'liqdir. Ayniqsa, XX asrning so'nggi choragi va XXI asr boshlarida raqamli texnologiyalarning davlat boshqaruvi, iqtisodiyot, ta'lim, madaniyat va siyosat sohalariga keng kirib kelishi jamiyat taraqqiyotining yangi bosqichini yuzaga keltirdi. Natijada davlatlar o'rtasidagi munosabatlar nafaqat an'anaviy geosiyosiy hududlarda, balki virtual va raqamli muhitda ham shakllana boshladi. Raqamli makonning ahamiyati, avvalo, axborot almashinuvining tezkorligi, global qamrovi va ta'sir doirasining kengayishi bilan belgilanadi. Ilgari ma'lumot yetkazish uchun katta vaqt talab etilgan bo'lsa,

bugungi kunda raqamli texnologiyalar orqali axborot bir necha soniya ichida butun dunyo bo'ylab tarqalmoqda. Bu esa davlatlar, jamiyatlar va ijtimoiy guruhlar o'rtasidagi munosabatlarning mutlaqo yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda. Shu bilan birga, raqamli makon inson ongi, dunyoqarashi va ijtimoiy faolligiga ta'sir ko'rsatuvchi muhim mafkuraviy vositaga aylanib bormoqda. Bugungi kunda raqamli makon turli sohalarda namoyon bo'lmoqda. Jumladan, siyosiy sohada elektron hukumat va raqamli diplomatiya, iqtisodiy sohada elektron tijorat va kriptoiqtisodiyot, ijtimoiy sohada virtual kommunikatsiyalar va ijtimoiy tarmoqlar, ma'naviy-ma'rifiy sohada esa raqamli ta'lim va media platformalar keng rivojlanmoqda. Mazkur jarayonlar inson faoliyatining barcha sohalarini raqamlashtirish orqali jahon hamjamiyatining o'zaro bog'liqligini yanada kuchaytirmoqda. Shu jihatdan raqamli makon globallashuv jarayonlarining eng muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Raqamli geosiyosiy makonning mafkuraviy munosabatlar tizimidagi roli ayniqsa dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chunki axborot oqimlarini boshqarish, jamoatchilik fikrini shakllantirish va muayyan g'oyalarni targ'ib qilish imkoniyatlari asosan raqamli platformalar orqali amalga oshirilmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar, internet nashrlari va media platformalar muayyan davlat yoki siyosiy kuchlarning mafkuraviy ta'sir o'tkazish vositasiga aylanmoqda. Natijada raqamli makon mafkuraviy kurashlar, axborot urushlari va geosiyosiy raqobatning muhim maydoni sifatida shakllanmoqda. Shu bilan birga, raqamli makonda destruktiv g'oyalar, soxta axborot, kibertahdidlar va ommaviy manipulyatsiya texnologiyalarining kengayishi milliy xavfsizlik va ma'naviy barqarorlikka jiddiy xavf tug'dirmoqda. Ayniqsa, yoshlar ongiga tashqi mafkuraviy ta'sirlarning kuchayishi milliy qadriyatlar va ijtimoiy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli raqamli geosiyosiy makonning mafkuraviy munosabatlar tizimidagi o'rnini falsafiy, siyosiy va axborot xavfsizligi nuqtayi nazaridan tadqiq etish bugungi kunning muhim ilmiy va amaliy vazifalaridan biri hisoblanadi.

MATERIALLAR VA METODLAR

Zamonaviy raqamli geosiyosiy makon va mafkuraviy munosabatlar tizimini o'rganishda xorijiy hamda milliy olimlarning ilmiy qarashlari muhim nazariy-metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Xususan, amerikalik olim Manuel Kastels axborotlashgan jamiyat konsepsiyasi orqali raqamli tarmoqlar zamonaviy hokimiyat va mafkuraviy ta'sirning asosiy mexanizmiga aylanganini ta'kidlaydi [Castells 2010, p. 21]. Uning fikricha, "tarmoqlashgan jamiyat" sharoitida axborotni boshqarish siyosiy va mafkuraviy ustunlikni belgilaydi. Shuningdek, Jozef Nay "yumshoq kuch" nazariyasi orqali raqamli media va axborot platformalari davlatlarning geosiyosiy ta'sir vositasi sifatida xizmat qilayotganini ko'rsatadi [Nye 2011, p. 84]. Rossiyalik olim A.V. Manoylo esa axborot urushi va mafkuraviy xavfsizlik muammolarini tadqiq qilib, raqamli makon orqali ongni boshqarish texnologiyalari kengayib borayotganini asoslaydi [Manoylo 2019, s. 57]. Qozoq olimlari G'. Nurtazina va S. Abdrasilovlar raqamli transformatsiya Markaziy Osiyo davlatlarida milliy identiklik va axborot xavfsizligiga bevosita

ta'sir ko'rsatayotganini qayd etadilar [Nurtazina 2021, b. 43]. Ozarbayjonlik tadqiqotchi F. Mehtiyev raqamli diplomatiyaning geosiyosiy munosabatlardagi o'rnini tahlil qilib, uni tashqi siyosiy ta'sirning yangi vositasi sifatida baholaydi [Mehtiyev 2020, s. 66]. O'zbekistonlik olimlar A. Saidov va Q. Nazarovlar esa raqamli makonda milliy mafkuraviy immunitetni shakllantirish zarurligini ta'kidlaydilar [Saidov 2022, b. 91]. Shu bilan birga, mazkur olimlarning ayrim qarashlari tanqidiy tahlilni ham talab qiladi. Masalan, M. Kastels raqamli tarmoqlarni asosan ijtimoiy taraqqiyot va kommunikatsiya omili sifatida baholaydi, biroq raqamli manipulyatsiya va algoritmik nazorat kabi xavflarni yetarli darajada ochib bermaydi [Castells 2010, p. 39]. Jozef Nayning "yumshoq kuch" konsepsiyasi ko'proq davlatlar manfaati nuqtayi nazaridan yoritilgan bo'lib, global raqamli platformalarning transmilliy korporatsiyalar tomonidan boshqarilishi oqibatlariga kam e'tibor qaratadi [Nye 2011, p. 102]. A.V. Manoylarning tadqiqotlarida esa axborot xavfsizligi masalalari ko'proq siyosiy qarama-qarshilik nuqtayi nazaridan talqin qilinib, raqamli makonning ijtimoiy-madaniy integratsiya imkoniyatlari cheklangan holda yoritilgan [Manoylo 2019, s. 74]. Qozoq va ozarbayjon olimlarining ishlarida milliy axborot siyosatiga e'tibor kuchli bo'lsa-da, yoshlar ongida raqamli mafkuraviy immunitetni shakllantirish mexanizmlari yetarlicha tahlil qilinmagan. Tadqiqotlar qiyosiy tahlil qilinganda, G'arb olimlari raqamli makonni global kommunikatsiya va geosiyosiy ta'sir vositasi sifatida baholashga ko'proq e'tibor qaratadi. Rossiya olimlari esa axborot urushi, kibertahdid va mafkuraviy xavfsizlik muammolarini ustuvor deb hisoblaydilar. Markaziy Osiyo olimlari, jumladan qozoq va o'zbek tadqiqotchilari esa raqamli makonning milliy qadriyatlar, ma'naviy barqarorlik va yoshlar tarbiyasiga ta'sirini asosiy masala sifatida ko'radilar [Nurtazina 2021, b. 58; Saidov 2022, b. 97]. Ozarbayjon olimlari tadqiqotlarida raqamli diplomatiya va geosiyosiy imij masalalari ustuvor ahamiyat kasb etadi [Mehtiyev 2020, s. 71]. Bu esa raqamli geosiyosiy makonning turli mamlakatlarda turlicha siyosiy va mafkuraviy yondashuvlar asosida o'rganilayotganini ko'rsatadi. Raqamli makonga nisbatan faqat ijobiy yoki salbiy munosabat bildirish bir tomonlama yondashuv hisoblanadi. Chunki raqamli texnologiyalar bir vaqtning o'zida ham taraqqiyot omili, ham mafkuraviy xavf manbai bo'lishi mumkin. Masalan, internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali ilm-fan, ta'lim va madaniy almashinuv imkoniyatlari kengaymoqda, biroq shu bilan birga yot g'oyalar, feyk axborot va axloqiy inqiroz elementlari ham tarqalmoqda. Shu jihatdan raqamli makonga nisbatan muvozanatli va tanqidiy yondashuvni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Raqamli geosiyosiy makonda mafkuraviy munosabatlarni boshqarish masalasi davlat siyosatining muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda. Ayniqsa, milliy axborot makonini himoya qilish, yoshlarda tanqidiy tafakkurni shakllantirish va raqamli madaniyatni rivojlantirish bu borada muhim ahamiyatga ega. Shu nuqtayi nazardan O'zbekistonda raqamli taraqqiyot bilan bir qatorda milliy-ma'naviy xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan siyosatni kuchaytirish zarur. Bu esa raqamli makonda milliy manfaatlar va umuminsoniy qadriyatlar o'rtasidagi muvozanatni saqlash imkonini beradi. Mazkur tadqiqotda tahlil, qiyosiy yondashuv, tizimli tahlil va

germenevtik metodlardan foydalanilgan. Ilmiy manbalarni o'rganish jarayonida raqamli geosiyosat, axborot xavfsizligi va mafkuraviy munosabatlarga oid nazariy qarashlar o'zaro taqqoslandi. Shuningdek, raqamli makonda kechayotgan global siyosiy va mafkuraviy jarayonlarning milliy taraqqiyotga ta'siri falsafiy nuqtayi nazardan tahlil qilindi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

XXI asr boshlaridan boshlab insoniyat taraqqiyotida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida yangi geosiyosiy voqelik — raqamli geosiyosiy makon shakllandi. Mazkur makon internet tarmoqlari, sun'iy intellekt, bulutli texnologiyalar, katta ma'lumotlar (Big Data), ijtimoiy tarmoqlar va raqamli platformalarning o'zaro integratsiyasi asosida vujudga kelgan global axborot muhiti hisoblanadi. Ilgari davlatlar o'rtasidagi geosiyosiy munosabatlar asosan hudud, harbiy salohiyat va iqtisodiy resurslar bilan belgilangan bo'lsa, bugungi kunda axborot resurslari va raqamli kommunikatsiyalar strategik ahamiyat kasb etmoqda. Natijada raqamli makon geosiyosiy ta'sir, mafkuraviy kurash va global raqobatning yangi maydoniga aylandi. Manuel Kastels "tarmoqlashgan jamiyat" konsepsiyasida raqamli kommunikatsiyalar zamonaviy jamiyatning siyosiy va ijtimoiy tuzilmalarini o'zgartirganini ta'kidlaydi [Castells, 2010, p. 32]. Uning fikricha, global tarmoqlarni boshqarish imkoniyatiga ega subyektlar axborot oqimini nazorat qilish orqali siyosiy ustunlikka erishadi. Bu nazariyaning muhim jihati shundaki, axborot resurslari an'anaviy harbiy kuch kabi strategik ahamiyat kasb eta boshladi. Masalan, global mediaplatformalar orqali jamoatchilik fikrini shakllantirish, muayyan siyosiy g'oyalarni ommalashtirish yoki raqib davlatning imijiga salbiy ta'sir ko'rsatish imkoniyati vujudga keldi. Shu bois raqamli geosiyosiy makon hokimiyat munosabatlarining yangi shakli sifatida namoyon bo'lmoqda. Jozef Naye esa raqamli texnologiyalarni "yumshoq kuch" siyosatining muhim mexanizmi sifatida baholaydi [Nye, 2011, p. 84]. Olimning fikricha, davlatlar harbiy bosim yoki iqtisodiy ta'sirdan tashqari axborot va madaniy resurslar orqali ham global ta'sirga ega bo'lishi mumkin. Ayniqsa, internet platformalari, xalqaro mediakorporatsiyalar va ijtimoiy tarmoqlar muayyan davlatning madaniy hamda siyosiy qarashlarini keng ommaga yetkazish vositasiga aylanmoqda. Masalan, AQSHning global media industriyasi, Xitoyning raqamli infratuzilma siyosati yoki Janubiy Koreyaning madaniy kontenti raqamli geosiyosiy ta'sirning amaliy ko'rinishidir. Bu esa raqamli makonda mafkuraviy ta'sir vositalari geosiyosiy raqobatning muhim elementiga aylanganini ko'rsatadi.

Hozirgi davrda raqamli geosiyosiy munosabatlar faqat davlatlar o'rtasida emas, balki transmilliy korporatsiyalar va xalqaro mediaplatformalar ishtirokida ham shakllanmoqda. Google, Meta, Microsoft, TikTok va X (Twitter) kabi platformalar axborot tarqatish va jamoatchilik fikrini boshqarishda katta imkoniyatlarga ega. Ayrim hollarda ushbu platformalarning qarorlari davlat siyosatidan ham kuchli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Masalan, ayrim davlat rahbarlarining ijtimoiy tarmoqlardagi sahifalarini cheklash yoki ma'lum

kontentlarni bloklash amaliyoti raqamli platformalarning geosiyosiy subyektga aylanib borayotganini ko'rsatadi. Bu holat raqamli suverenitet va axborot mustaqilligi kabi tushunchalarning dolzarblashuviga sabab bo'lmoqda. Rossiya–Ukraina axborot qarama-qarshiligi raqamli geosiyosatning amaliy ko'rinishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur mojaroda an'anaviy harbiy harakatlar bilan bir qatorda kiberhujumlar, axborot propagandasi va ijtimoiy tarmoqlar orqali jamoatchilik fikriga ta'sir o'tkazish jarayonlari ham keng qo'llanilmoqda. Shuningdek, AQSH va Xitoy o'rtasidagi texnologik raqobatda 5G texnologiyalari, sun'iy intellekt va raqamli infratuzilma masalalari strategik ahamiyat kasb etmoqda. Bu jarayonlar raqamli geosiyosiy makon davlat xavfsizligi va milliy manfaatlarni ta'minlashning muhim tarkibiy qismiga aylanganini anglatadi.

Markaziy Osiyo davlatlari uchun ham raqamli geosiyosiy makon muhim ahamiyatga ega. Chunki global axborot oqimlari milliy madaniyat, ijtimoiy ong va yoshlar dunyoqarashiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Qozoq olimasi G'. Nurtazina raqamli transformatsiya jarayonlari milliy identiklikka ham ijobiy, ham salbiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi [Nurtazina, 2021, b. 49]. O'zbekistonda ham raqamli texnologiyalarni joriy qilish bilan bir qatorda axborot xavfsizligi va milliy mafkuraviy immunitetni mustahkamlash masalalariga katta e'tibor qaratilmoqda. Bu esa raqamli makonda milliy manfaatlarni himoya qilish, milliy kontentni rivojlantirish va yoshlarda tanqidiy fikrlash madaniyatini shakllantirishni dolzarb vazifaga aylantirmoqda. Raqamli geosiyosiy makon zamonaviy xalqaro munosabatlar tizimining muhim qismiga aylanib, davlatlar o'rtasidagi siyosiy, iqtisodiy va mafkuraviy raqobatning yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda. Uning asosiy xususiyati axborot resurslari va raqamli texnologiyalarning strategik ahamiyat kasb etishi bilan izohlanadi. Shu sababli raqamli makonni faqat texnik taraqqiyot mahsuli sifatida emas, balki global mafkuraviy va geosiyosiy munosabatlarni belgilab beruvchi murakkab sivilizatsion hodisa sifatida baholash zarur. Raqamli texnologiyalar taraqqiyoti natijasida axborot makoni nafaqat kommunikatsiya muhiti, balki global mafkuraviy ta'sir vositasiga ham aylandi. Internet platformalari, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli media vositalari orqali inson ongi, siyosiy qarashlari va ijtimoiy qadriyatlariga ta'sir ko'rsatish imkoniyatlari keskin kengaydi. Zamonaviy raqamli muhitning asosiy xususiyati shundaki, axborotni tarqatish jarayoni markazlashgan tizimdan ko'p tarmoqli va interaktiv tizimga aylandi. Bu esa mafkuraviy ta'sir subyektlari doirasini kengaytirib, raqamli makonni global geosiyosiy raqobatning muhim maydoniga aylantirmoqda. Shu nuqtayi nazardan fransuz faylasufi Jan Bodriyyar ommaviy kommunikatsiyalar va raqamli axborot muhiti sharoitida "simulyakrlar" tizimi shakllanayotganini ta'kidlaydi [Bodriyyar 2000, b. 73]. Uning fikricha, insonlar real voqelikdan ko'ra mediamakonda yaratilgan sun'iy tasvir va axborotlarga ko'proq ishona boshlaydi. Bu g'oya raqamli makonda mafkuraviy ta'sirning yangi shakllarini tushunishda muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, ijtimoiy tarmoqlarda muayyan davlat yoki siyosiy kuch haqida sun'iy ijobiy yoki salbiy imij yaratish orqali jamoatchilik fikriga ta'sir o'tkazish amaliyoti kengaymoqda. Natijada raqamli muhit voqelikni anglashning asosiy manbasiga aylanib bormoqda. Amerikalik olim Elvin Toffler

ham axborot sivilizatsiyasi sharoitida bilim va axborot strategik resursga aylanganini ta'kidlagan [Toffler 1990, p. 94]. Uning fikricha, axborot oqimlarini boshqarish imkoniyatiga ega subyektlar siyosiy va mafkuraviy ustunlikka erishadi. Bu nazariya raqamli platformalarning global siyosatdagi ta'sirini tushunishda muhim ahamiyatga ega. Masalan, Google, Meta yoki TikTok kabi platformalar axborot tarqatish mexanizmini nazorat qilish orqali jamoatchilik fikri va ijtimoiy kayfiyatlarga ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, algoritmlar orqali kontentlarni saralash va auditoriyaga moslashtirish jarayoni inson ongini bilvosita boshqarish mexanizmini yuzaga keltirmoqda. Nemis faylasufi Yurgen Habermas esa "kommunikativ makon" nazariyasida jamoatchilik fikrini shakllantirishda axborot muhitining o'rnini alohida ta'kidlaydi [Habermas 1991, p. 181]. Uning fikricha, ommaviy kommunikatsiya vositalari jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar va siyosiy qarorlarga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy raqamli muhitda mazkur jarayon yanada kuchaydi. Masalan, X (Twitter), Facebook yoki Telegram orqali siyosiy harakatlar, ijtimoiy aksiyalar va ommaviy muhokamalar qisqa vaqt ichida global miqyosga chiqmoqda. "Arab bahori" voqealarida ijtimoiy tarmoqlarning faol qo'llanilgani raqamli platformalarning siyosiy jarayonlarga ta'sirini yaqqol namoyon qiladi. Rossiyalik tadqiqotchi Ye.S. Zinovyeva raqamli diplomatiya va kibermakonni zamonaviy tashqi siyosatning muhim yo'nalishi sifatida baholaydi [Zinovyeva 2018, s. 59]. Uning fikricha, davlatlar raqamli platformalar orqali tashqi siyosiy imijni shakllantirish va milliy manfaatlarni ilgari surish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Masalan, davlat rahbarlarining ijtimoiy tarmoqlardagi rasmiy sahifalari orqali tashqi siyosiy bayonotlar berilishi raqamli diplomatiyaning amaliy ko'rinishidir. Bu esa raqamli makon an'anaviy diplomatiyaning ajralmas qismiga aylanayotganini ko'rsatadi. Ozarbayjonlik olim R. Mehtiyev global axborot muhitida milliy mafkuraviy xavfsizlikni ta'minlash masalasiga alohida e'tibor qaratadi [Mehtiyev 2020, s. 88]. Uning fikricha, tashqi axborot ta'siri milliy identiklik va ma'naviy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu fikr ayniqsa kichik davlatlar va milliy madaniyatni saqlashga intilayotgan jamiyatlar uchun muhim ahamiyatga ega. Chunki raqamli muhitda madaniy globallashuv jarayoni kuchayib, yoshlar ongiga tashqi g'oyalar tez singmoqda. Shu sababli milliy kontentni rivojlantirish va axborot madaniyatini oshirish raqamli xavfsizlikning muhim omili hisoblanadi.

O'zbekistonlik jurnalist olim F. Mo'minov axborotlashgan jamiyat sharoitida mediamadaniyat va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish masalasini muhim vazifa sifatida baholaydi [Mo'minov 2022, b. 101]. Uning fikricha, raqamli muhitda insonning axborotni tahlil qilish qobiliyati qanchalik yuqori bo'lsa, uning mafkuraviy tahdidlarga qarshi immuniteti shunchalik mustahkam bo'ladi. Bu g'oya raqamli makonda mafkuraviy barqarorlikni ta'minlashda ta'lim va mediasavodxonlikning o'zni katta ekanligidan dalolat beradi. Raqamli makonda mafkuraviy ta'sir mexanizmlarining kengayishi axborot texnologiyalarining global taraqqiyoti bilan uzviy bog'liq bo'lib, u siyosiy, madaniy va ijtimoiy munosabatlarning yangi tizimini shakllantirmoqda. Raqamli platformalar orqali jamoatchilik fikrini boshqarish, siyosiy g'oyalarni targ'ib qilish va madaniy ta'sirni

kuchaytirish imkoniyatlari zamonaviy geosiyosiy munosabatlarning muhim xususiyatiga aylandi. Shu sababli raqamli muhitda milliy mafkuraviy barqarorlikni ta'minlash, mediamadaniyatni rivojlantirish va axborot xavfsizligini mustahkamlash strategik ahamiyat kasb etadi. Global raqamlashtirish jarayoni axborot almashinuvini tezlashtirish, kommunikatsiya imkoniyatlarini kengaytirish va jamiyat taraqqiyotini yangi bosqichga olib chiqish bilan bir qatorda, axborot xavfsizligi bilan bog'liq murakkab muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, raqamli makonda mafkuraviy tahdidlar, kiberpropaganda, psixologik ta'sir va dezinformatsiya texnologiyalarining kengayishi zamonaviy davlatlar xavfsizligiga jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bugungi kunda axborot sohasi faqat kommunikatsiya vositasi emas, balki geosiyosiy raqobat va mafkuraviy kurashning muhim maydoniga aylandi. Shu sababli axborot xavfsizligi masalasi milliy xavfsizlik tizimining strategik yo'nalishlaridan biri sifatida baholanmoqda. Rossiyalik olim A.V. Manoylo raqamli makonda axborot urushi va psixologik ta'sir texnologiyalarining kuchayib borayotganini ta'kidlaydi [Manoylo 2019, s. 57]. Uning fikricha, zamonaviy axborot urushida asosiy maqsad inson ongi, jamoatchilik fikri va ijtimoiy kayfiyatni boshqarishdan iborat. Olim raqamli platformalar orqali tarqatilayotgan axborotlar siyosiy jarayonlarga bevosita ta'sir ko'rsatishini qayd etadi. Bu fikrning ahamiyati shundaki, u zamonaviy geosiyosiy raqobatda harbiy kuchdan tashqari axborot va psixologik ta'sirning hal qiluvchi ahamiyat kasb etayotganini ko'rsatadi. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlardagi axborot oqimlari jamoatchilik fikrini qisqa vaqt ichida o'zgartirish imkoniyatiga ega bo'lib, bu holat raqamli muhitni strategik ta'sir vositasiga aylantirmoqda. Manoylarning qarashlari bugungi xalqaro munosabatlar tizimida o'zining amaliy tasdig'ini topmoqda. Masalan, Rossiya–Ukraina mojarosi davomida axborot urushi an'anaviy harbiy harakatlar bilan bir qatorda olib borildi. Ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqatilgan videolar, fotosuratlar va turli ma'lumotlar jamoatchilik fikrini shakllantirishning asosiy vositasiga aylandi. Shuningdek, AQSHdagi saylov jarayonlarida ijtimoiy tarmoqlar orqali feyk axborotlarni tarqatish holatlari ham axborot xavfsizligi muammosining dolzarbligini namoyon qildi. Bu holat raqamli platformalar orqali nafaqat axborot tarqatish, balki siyosiy ta'sir o'tkazish imkoniyati ham kuchayganini ko'rsatadi.

Amerikalik olim Nil Postman ommaviy kommunikatsiya vositalari inson tafakkuriga kuchli ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi [Postman 1985, p. 63]. Uning fikricha, axborotning ortiqcha ko'payishi insonning tahliliy fikrlash qobiliyatini pasaytirishi mumkin. Bu fikr raqamli muhit sharoitida yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chunki ijtimoiy tarmoqlarda qisqa, emotsional va sensatsion axborotlarning ustunligi insonlarda tanqidiy fikrlash ko'nikmasini zaiflashtirmoqda. Masalan, feyk xabarlarining tez tarqalishi yoki manipulyativ kontentning ommalashishi ayrim hollarda ommaviy vahima yoki ijtimoiy beqarorlikka sabab bo'lmoqda. Demak, raqamli muhitda axborot madaniyatini shakllantirish jamiyat barqarorligining muhim sharti hisoblanadi. Fransuz tadqiqotchisi Pol Virilio axborot tezligining ortishi jamiyat xavfsizligiga yangi tahdidlarni yuzaga keltirayotganini qayd etadi [Virilio 2000, p. 41]. Uning fikricha,

raqamli muhitda axborot shunchalik tez tarqaladiki, jamiyat uni tahlil qilishga ulgurmastan qabul qiladi. Bu holat manipulyatsiya va ommaviy boshqaruv imkoniyatlarini kengaytiradi. Masalan, ayrim davlatlarda ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqatilgan yolgʻon xabarlar ommaviy norozilik harakatlarini kuchaytirgan holatlar kuzatilgan. Shu nuqtayi nazardan Virilioning qarashlari raqamli xavfsizlikni taʼminlashda axborot tezligi va uning taʼsir mexanizmini hisobga olish muhim ekanini koʻrsatadi. Shu bilan birga, Manoylo va boshqa ayrim olimlarning qarashlarini maʼlum darajada tanqidiy baholash ham zarur. Chunki ular raqamli makonni asosan xavf va tahdid nuqtayi nazaridan talqin qiladi. Aslida esa raqamli muhit faqat destruktiv taʼsir manbai emas, balki taʼlim, ilm-fan, madaniy integratsiya va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish imkoniyatini ham yaratadi. Masalan, pandemiya davrida raqamli platformalar orqali onlayn taʼlim va masofaviy muloqot jamiyat barqarorligini saqlashda muhim ahamiyat kasb etdi. Shu sababli raqamli makonga nisbatan bir tomonlama emas, balki muvozanatli yondashuvni shakllantirish zarur.

Ozarbayjonlik olim R. Mehtiyev milliy axborot xavfsizligini taʼminlashda milliy kontent va madaniy immunitetning ahamiyatini alohida taʼkidlaydi [Mehtiyev 2020, s. 91]. Uning fikricha, tashqi axborot taʼsirlariga qarshi kurashishning eng samarali yoʻli milliy axborot muhitini rivojlantirish hisoblanadi. Bu fikr Markaziy Osiyo davlatlari uchun ham muhim ahamiyatga ega. Chunki global axborot oqimlari sharoitida milliy madaniyat, til va maʼnaviy qadriyatlarni saqlab qolish axborot xavfsizligining muhim qismiga aylanmoqda. Oʻzbekistonlik olim F. Moʻminov raqamli muhitda mediasavodxonlik va tanqidiy fikrlash koʻnikmalarini shakllantirishni axborot xavfsizligining asosiy sharti sifatida baholaydi [Moʻminov 2022, b. 104]. Uning fikricha, axborotni tahlil qilish va manbalarni solishtirish qobiliyatiga ega inson dezinformatsiya va mafkuraviy manipulyatsiyalarga kamroq moyil boʻladi. Bu gʻoya ayniqsa yoshlar tarbiyasi nuqtayi nazaridan muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki raqamli muhitda shakllanayotgan avlodning axborot madaniyati kelajakda jamiyat maʼnaviy barqarorligini belgilab beradi. Shunday qilib, axborot xavfsizligi va raqamli mafkuraviy tahdidlar muammosi zamonaviy geosiyosiy munosabatlarning eng dolzarb yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi. Raqamli platformalar orqali inson ongiga taʼsir koʻrsatish, jamoatchilik fikrini boshqarish va siyosiy jarayonlarga aralashish imkoniyatlari kuchayib bormoqda. Shu sababli milliy axborot xavfsizligini taʼminlash, mediamadaniyatni rivojlantirish va yoshlarda tanqidiy fikrlash koʻnikmalarini shakllantirish zamonaviy davlat siyosatida ustuvor vazifalardan biriga aylanmoqda. Global raqamlashtirish jarayoni Markaziy Osiyo davlatlarining ijtimoiy, madaniy va siyosiy taraqqiyotiga kuchli taʼsir koʻrsatmoqda. Ayniqsa, internet tarmoqlari, ijtimoiy media va raqamli platformalarning keng tarqalishi milliy identiklik, milliy madaniyat va maʼnaviy qadriyatlar tizimiga yangi taʼsir mexanizmlarini yuzaga keltirdi. Milliy identiklik jamiyatning tarixiy xotirasi, tili, madaniyati, urf-odatlar va maʼnaviy qadriyatlari bilan bogʻliq murakkab ijtimoiy-falsafiy hodisa hisoblanadi. Bugungi raqamli muhit esa mazkur qadriyatlarni saqlash bilan bir qatorda ularning transformatsiyasiga ham taʼsir koʻrsatmoqda.

Shu sababli raqamli makon va milliy identiklik munosabati Markaziy Osiyo davlatlari uchun dolzarb strategik masalaga aylandi. Qozoq olimasi Gʻ. Nurtazina raqamli transformatsiya jarayoni milliy qadriyatlar va ijtimoiy ongga bevosita taʼsir koʻrsatayotganini qayd etadi [Nurtazina 2021, b. 49]. Uning fikricha, global raqamli axborot oqimlari milliy madaniyat va til muhitining oʻzgarishiga olib kelishi mumkin. Olim raqamli muhitda tashqi madaniy taʼsirning kuchayishi ayniqsa yoshlar dunyoqarashiga jiddiy taʼsir qilayotganini taʼkidlaydi. Bu gʻoyaning ahamiyati shundaki, u raqamli globallashuv sharoitida milliy identiklikning saqlanishi masalasini faqat madaniy emas, balki geosiyosiy va mafkuraviy muammo sifatida ham talqin qiladi. Chunki raqamli muhitda madaniy taʼsir davlat chegaralari bilan cheklanmaydi va jamiyat ongiga bevosita kirib boradi. Haqiqatan ham, Markaziy Osiyo yoshlari orasida xorijiy madaniy kontentning ommalashishi milliy qadriyatlarga munosabatning oʻzgarishiga olib kelmoqda. Masalan, ijtimoiy tarmoqlar orqali Gʻarb yoki Sharqiy Osiyo ommaviy madaniyatining keng tarqalishi kiyinish uslubi, turmush tarzi, til madaniyati va ijtimoiy qarashlarga taʼsir koʻrsatmoqda. Ayniqsa, TikTok, Instagram va YouTube platformalari orqali tarqalayotgan kontent yoshlarning madaniy didi va axloqiy qarashlarini shakllantirishda muhim omilga aylandi. Bu jarayon ijobiy jihatdan global muloqot va madaniy integratsiyani kuchaytirs, salbiy jihatdan milliy anʼanalar va maʼnaviy merosga boʻlgan qiziqishning susayishiga olib kelishi mumkin. Qirgʻiz tadqiqotchisi A. Joʻrayev raqamli muhit sharoitida milliy madaniyatning “virtual transformatsiyasi” yuz berayotganini taʼkidlaydi [Joʻrayev 2020, b. 74]. Uning fikricha, raqamli makonda milliy madaniyatning ayrim elementlari ommaviylashib, soddalashtirilgan shaklda namoyon boʻlmoqda. Masalan, milliy urf-odatlar yoki anʼanaviy qadriyatlar ijtimoiy tarmoqlarda koʻproq shou va vizual kontent shaklida tarqalmoqda. Bu holat milliy madaniyatning ommalashuviga xizmat qilsa-da, uning mazmunan chuqurligini yoʻqotish xavfini ham yuzaga keltiradi. Demak, raqamli muhit milliy madaniyatni saqlash bilan bir qatorda uning shakli transformatsiyasiga ham taʼsir koʻrsatmoqda. Turkiyalik olim Ziya Gökalp milliy identiklikni millatning maʼnaviy birligi va madaniy xotirasi bilan bogʻlaydi [Gökalp 1976, s. 55]. Uning fikricha, milliy madaniyatning saqlanishi jamiyat barqarorligining asosiy sharti hisoblanadi. Bu gʻoya raqamli globallashuv sharoitida yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Chunki raqamli makonda tashqi axborot taʼsirlari milliy madaniy muhitga kuchli bosim oʻtkazmoqda. Ayniqsa, kichik millatlar va rivojlanayotgan davlatlarda global ommaviy madaniyatning ustunligi milliy til va anʼanaviy qadriyatlarga salbiy taʼsir koʻrsatishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, raqamli makonda milliy kontentni rivojlantirish milliy identiklikni saqlashning muhim omili hisoblanadi. Shu bilan birga, raqamli muhit milliy madaniyat va milliy identiklikni targʻib qilish uchun ham katta imkoniyat yaratmoqda. Masalan, Oʻzbekistonda milliy sanʼat, tarix, adabiyot va madaniy merosga bagʻishlangan raqamli platformalarning koʻpayishi milliy qadriyatlarni xalqaro miqyosda tanitish imkonini bermokda. “Oʻzbekfilm”, elektron kutubxonalar, virtual muzeylar va milliy madaniyatga oid YouTube kanallari milliy madaniy merosni raqamli

shaklda saqlash va ommalashtirishga xizmat qilmoqda. Bu jarayon milliy madaniyatning global axborot muhitida o'z o'rniga ega bo'lishini ta'minlaydi.

O'zbekistonlik olim S. Otamurodov globallashuv sharoitida milliy ma'naviyat va milliy g'oyani muhofaza qilishda axborot madaniyati muhim ahamiyatga ega ekanini ta'kidlaydi [S. Otamurodov 2018, b. 103]. Olimning fikricha, raqamli muhitda milliy mafkuraviy immunitetni shakllantirish orqali tashqi destruktiv ta'sirlarga qarshi barqarorlikni ta'minlash mumkin. Bu fikr ayniqsa yoshlar tarbiyasi nuqtayi nazaridan muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki raqamli muhitda shakllanayotgan yosh avlodning milliy ongi va ma'naviy dunyoqarashi kelajak jamiyat taraqqiyotini belgilab beradi. Shu bilan birga, ayrim tadqiqotchilar raqamli globallashuvni milliy identiklik uchun faqat xavf sifatida baholashadi. Biroq bunday yondashuvni ma'lum darajada bir tomonlama deb hisoblash mumkin. Chunki raqamli platformalar milliy madaniyatni global auditoriyaga yetkazish, milliy brendni shakllantirish va madaniy diplomatiyani kuchaytirish imkoniyatini ham yaratmoqda. Masalan, o'zbek milliy taomlari, milliy musiqa va turizm sohasining ijtimoiy tarmoqlarda ommalashishi O'zbekistonning xalqaro imijiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Demak, raqamli muhit milliy identiklik uchun ham xavf, ham imkoniyat manbai hisoblanadi. Shunday qilib, Markaziy Osiyo davlatlarida raqamli makon va milliy identiklik munosabati murakkab va ko'p qirrali jarayon hisoblanadi. Raqamli globallashuv milliy madaniyat va ijtimoiy ongga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda, biroq shu bilan birga milliy merosni saqlash va targ'ib qilish uchun yangi imkoniyatlarni ham yaratmoqda. Shu sababli milliy axborot makonini rivojlantirish, milliy kontentni ko'paytirish hamda yoshlarda mediasavodxonlik va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish Markaziy Osiyo davlatlari taraqqiyotining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy globallashuv va raqamlashtirish jarayonlari O'zbekiston jamiyati hayotining barcha sohalariga chuqur kirib kelmoqda. Ayniqsa, internet texnologiyalari, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli platformalarning ommalashuvi axborot almashinuvi imkoniyatlarini kengaytirish bilan bir qatorda, jamiyat ma'naviy muhiti va yoshlar ongiga tashqi mafkuraviy ta'sirlarni ham kuchaytirmoqda. Shu sababli raqamli makonda mafkuraviy immunitetni shakllantirish masalasi O'zbekiston davlat siyosati va milliy xavfsizlik tizimining muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. Mafkuraviy immunitet inson va jamiyatning destruktiv g'oyalar, axborot xurujlari va ma'naviy tahdidlarga qarshi barqarorligini ta'minlovchi ma'naviy-ma'rifiy himoya mexanizmi hisoblanadi.

O'zbekistonlik olim A. Saidov raqamli davrda mafkuraviy immunitetni shakllantirish jamiyat barqarorligining muhim omili ekanini ta'kidlaydi [Saidov 2022, b. 91]. Uning fikricha, axborot oqimlarining cheksiz kuchayishi sharoitida yoshlarda axborotni tanqidiy qabul qilish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish raqamli tahdidlarga qarshi samarali mexanizm hisoblanadi. Olimning mazkur g'oyasi ayniqsa bugungi raqamli muhit sharoitida muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalayotgan feyk axborotlar, manipulyativ kontent va yot g'oyalar inson ongiga tez ta'sir ko'rsatmoqda. Demak, axborotni saralash va tahlil qilish qobiliyati mafkuraviy barqarorlikning muhim sharti

hisoblanadi. S. Otamurodov globallashuv sharoitida milliy ma'naviyat va milliy g'oyani muhofaza qilishda axborot madaniyati hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanini ta'kidlaydi [S. Otamurodov, 2018, b. 118]. Olimning fikricha, raqamli muhitda insonning ma'naviy dunyoqarashi axborot manbalari ta'sirida shakllanadi. Shu sababli milliy qadriyatlarga asoslangan raqamli kontentni rivojlantirish va milliy axborot muhitini mustahkamlash muhim vazifa hisoblanadi. Bu fikrning ahamiyati shundaki, u raqamli makonda mafkuraviy kurash asosan axborot va ma'naviy ta'sir orqali kechayotganini ko'rsatadi. Ayniqsa, yoshlar auditoriyasi ko'proq raqamli platformalar orqali axborot qabul qilayotgani sababli milliy g'oya va milliy qadriyatlarning raqamli formatda targ'ib qilinishi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Yangi O'zbekistonda "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida raqamli infratuzilmani rivojlantirish bilan bir qatorda axborot xavfsizligi va milliy kontentni kuchaytirishga ham alohida e'tibor qaratilmoqda [Sh. Karimov 2020, b. 64]. Mazkur strategiya raqamli iqtisodiyot va elektron davlat tizimini rivojlantirish bilan birga, kiberxavfsizlikni ta'minlash, milliy axborot platformalarini takomillashtirish va aholining mediasavodxonligini oshirishni ham nazarda tutadi. Bu jarayonning mafkuraviy ahamiyati shundaki, raqamli muhitda milliy manfaatlarni himoya qilish va tashqi destruktiv ta'sirlarga qarshi barqaror axborot muhitini shakllantirish imkoniyati yaratiladi. Rossiyalik olim I.V. Panarin axborot makonida g'oyaviy ta'sir davlat xavfsizligi bilan bevosita bog'liqligini ta'kidlaydi [Panarin 2018, s. 72]. Uning fikricha, axborot sohasidagi zaiflik davlatning ma'naviy va siyosiy barqarorligiga xavf tug'dirishi mumkin. Bu fikr O'zbekiston uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki global raqamli muhitda milliy axborot makonini himoya qilish va milliy g'oyaga asoslangan axborot siyosatini yuritish davlat barqarorligining muhim sharti hisoblanadi. Shu bilan birga, raqamli makonni faqat xavf manbai sifatida baholash ham to'g'ri emas. Chunki raqamli texnologiyalar ta'lim, ilm-fan, madaniy almashinuv va fuqarolik jamiyati rivojida ham muhim ahamiyatga ega. Masalan, onlayn ta'lim platformalari, elektron kutubxonalar va milliy madaniyatga bag'ishlangan raqamli loyihalar yoshlarning ma'naviy va intellektual salohiyatini oshirishga xizmat qilmoqda. Demak, raqamli muhitdan samarali foydalanish orqali mafkuraviy barqarorlikni mustahkamlash mumkin. O'zbekistonda raqamli makon va mafkuraviy immunitetni shakllantirish masalasi milliy xavfsizlik, ma'naviy barqarorlik va yoshlar tarbiyasi bilan bevosita bog'liq strategik vazifa hisoblanadi. Raqamli muhitda milliy axborot makonini rivojlantirish, mediasavodxonlikni kuchaytirish va yoshlarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish orqali tashqi mafkuraviy tahdidlarga qarshi barqaror immunitetni ta'minlash mumkin. Shu sababli raqamli makonda milliy manfaatlarni himoya qilish va milliy ma'naviyatni mustahkamlash zamonaviy davlat siyosatida ustuvor ahamiyat kasb etmoqda.

XULOSA

Raqamli geosiyosiy makon insoniyat sivilizatsiyasining yangi taraqqiyot bosqichini ifoda etuvchi murakkab ijtimoiy-falsafiy hodisa hisoblanadi. XXI asrda axborot texnologiyalari, sun'iy intellekt, internet platformalari va global

kommunikatsiya tarmoqlarining jadal rivojlanishi natijasida raqamli muhit jamiyat hayotining ajralmas qismiga aylandi. Bugungi kunda raqamli makon nafaqat axborot almashinuvi vositasi, balki inson ongi, dunyoqarashi, qadriyatlari va ijtimoiy munosabatlarini shakllantiruvchi muhim mafkuraviy tizim sifatida ham namoyon bo'lmoqda. Shu nuqtayi nazardan raqamli geosiyosiy makonni o'rganish faqat texnik yoki siyosiy muammo emas, balki sivilizatsion va falsafiy ahamiyatga ega dolzarb ilmiy masala hisoblanadi. Raqamli makon zamonaviy geosiyosiy munosabatlarning muhim strategik omiliga aylanmoqda. Davlatlar o'rtasidagi raqobat endi faqat harbiy yoki iqtisodiy sohada emas, balki axborot va mafkuraviy ta'sir maydonida ham kechmoqda. Axborot oqimlarini boshqarish, raqamli platformalar orqali jamoatchilik fikrini shakllantirish va madaniy ta'sir o'tkazish imkoniyatlari global siyosiy munosabatlarning yangi xususiyati sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu sababli raqamli geosiyosiy makon milliy xavfsizlik, axborot mustaqilligi va davlat barqarorligi bilan uzviy bog'liq tizimga aylandi. Raqamli makon ikki tomonlama xususiyatga ega. Bir tomondan, u ilm-fan, ta'lim, innovatsiya, global muloqot va madaniy integratsiya uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Ikkinchi tomondan esa, feyk axborotlar, kiberpropaganda, dezinformatsiya, mafkuraviy manipulyatsiya va axborot urushi kabi xavflarni ham kuchaytirmoqda. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalayotgan destruktiv g'oyalar yoshlar ma'naviyati va jamiyat barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu esa axborot xavfsizligi va mafkuraviy immunitetni ta'minlashni strategik vazifaga aylantirmoqda.

Markaziy Osiyo davlatlari, jumladan O'zbekiston uchun raqamli makonda milliy identiklik va milliy ma'naviyatni saqlash masalasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Global raqamli axborot muhiti tashqi madaniy ta'sirlarni kuchaytirishi bilan birga, milliy madaniyat va milliy merosni jahon miqyosida targ'ib qilish imkoniyatlarini ham kengaytirmoqda. Shu bois milliy kontentni rivojlantirish, milliy axborot platformalarini qo'llab-quvvatlash va mediasavodxonlikni oshirish raqamli davrdagi muhim ma'naviy vazifalardan biri hisoblanadi. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi raqamli infratuzilmani rivojlantirish bilan bir qatorda axborot xavfsizligi, kiberxavfsizlik va milliy axborot muhitini mustahkamlashga ham qaratilgani bilan ahamiyatlidir. Bu jarayon raqamli makonda milliy manfaatlarni himoya qilish, yoshlarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va mafkuraviy barqarorlikni ta'minlash uchun muhim asos yaratmoqda. Ayniqsa, ta'lim tizimida mediamadaniyat va axborot tahlili ko'nikmalarini rivojlantirish raqamli tahdidlarga qarshi samarali mexanizm sifatida namoyon bo'lmoqda. Umuman olganda, raqamli geosiyosiy makon kelajakda insoniyat taraqqiyotining asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib qoladi. Shu sababli raqamli muhitda milliy manfaatlarni himoya qilish, axborot madaniyatini yuksaltirish, milliy mafkuraviy immunitetni shakllantirish va axborot xavfsizligini ta'minlash har bir davlatning strategik ustuvor vazifasiga aylanishi zarur. Faqat shundagina raqamli sivilizatsiya imkoniyatlaridan samarali foydalanish va uning salbiy oqibatlarini cheklash mumkin bo'ladi.

BIBLIOGRAFIYA

1. Castells M. (2010). The Rise of the Network Society. -Oxford: Wiley-Blackwell Publishing. - 597 p.
2. Nye J. (2011). The Future of Power.-New York: Public Affairs Publishing. - 320 p.
3. Манойло А.В. (2019). Информационные войны и психологические операции. -Москва: Горячая линия-Телеком. - 312 с.
4. Нуртазина Ф. (2021). Акпараттық қоғам және цифрлық трансформация. -Алматы: Қазақ университеті. - 214 б.
5. Mehtiyev F. (2020). Digital Diplomacy in Modern International Relations. - Baku: Elm Publishing, - 188 p.
6. Отамуродов. (2018) Глобаллашув: миллатни асраш масъулияти. - Тошкент: Маънавият, - 240 б.
7. Саидов А. (2022). Ахборот хавфсизлиги ва мафкуравий иммунитет. -Тошкент: Ўзбекистон. - 256 б.
8. Бодрийяр Ж. (2000). Симулякры и симуляция. -Москва: Постум. - 240 с.
9. Toffler A. (1990). Powershift: Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21st Century. -New York: Bantam Books. - 585 p.
10. Habermas J. (1991). The Structural Transformation of the Public Sphere. -Cambridge: MIT Press. - 301 p.
11. Зиновьева Е.С. (2018). Цифровая дипломатия и международные отношения. -Москва: Аспект Пресс. - 214 с.
12. Mehtiyev R. (2020). Digital Society and National Ideology. -Baku: Elm Publishing. - 198 p.
13. Мўминов Ф. (2022). Ахборот маданияти ва медиасаводхонлик. - Тошкент: Янги аср авлоди. - 224 б.
14. Postman N. (1985). Amusing Ourselves to Death. -New York: Penguin Books. - 184 p.
15. Virilio P. (2000). The Information Bomb. -London: Verso Publishing. - 192 p.
16. Mehtiyev R. (2020). Digital Society and National Ideology. -Baku: Elm Publishing. - 198 p.
17. Мўминов Ф. (2022). Ахборот маданияти ва медиасаводхонлик. - Тошкент: Янги аср авлоди. - 224 б.
18. Жўраев А. (2020). Рақамли жамият ва миллий маданият. -Бишкек: Илим нашриёти. - 198 б.
19. Gökalp Z. (1976). Turkism and Civilization. -Istanbul: Diyarbakir Press. - 240 p.
20. Саидов А. (2022). Ахборот хавфсизлиги ва мафкуравий иммунитет. -Тошкент: Ўзбекистон. - 256 б.
21. Каримов Ш. (2020). Рақамли иқтисодиёт ва ахборот хавфсизлиги. - Тошкент: Innovatsion rivojlanish нашриёти. - 198 б.

22. Мўминов Ф. (2022). Ахборот маданияти ва медиасаводхонлик. - Тошкент: Янги аср авлоди. - 224 б.

23. Панарин И.В. (2018). Информационная война и безопасность государства. -Москва: Книжный мир. - 336 с.

Сапаев Валишер Одилбек угли

доктор философии (PhD) по философским наукам, доцент
университет Маъмун
sapayev.vali.2017@gmail.com
(Ургенч, Узбекистан)

РОЛЬ ЦИФРОВОГО ГЕОПОЛИТИЧЕСКОГО ПРОСТРАНСТВА В СИСТЕМЕ ИДЕОЛОГИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ

Аннотация. Цифровые технологии и глобальные информационные сети способствуют ускорению процессов политической, культурной и идеологической интеграции между государствами, а также расширению обмена информацией. Вместе с тем усиление деструктивных идей, информационных атак и идеологических угроз в цифровом пространстве оказывает негативное влияние на национальные интересы и духовную безопасность. В связи с этим в данной статье с философской и политической точек зрения анализируются место цифрового геополитического пространства в системе идеологических отношений, его положительные и отрицательные аспекты, а также приоритетные направления обеспечения информационной безопасности.

Ключевые слова: цифровая геополитика, идеологические отношения, информационная безопасность, глобализация, цифровое пространство, идеологические угрозы.

Sapayev Valisher Odilbek ogli

Doctor of Philosophy (PhD) in philosophical sciences,
associate professor
Mamun University
sapayev.vali.2017@gmail.com
(Urgench, Uzbekistan)

THE ROLE OF DIGITAL GEOPOLITICAL SPACE IN THE SYSTEM OF IDEOLOGICAL RELATIONS

Abstract. Digital technologies and global information networks contribute to accelerating political, cultural, and ideological integration processes between states and serve to expand information exchange. At the same time, the intensification of destructive ideas, information attacks, and ideological threats in the digital space negatively affects national interests and spiritual security. Therefore, this article analyzes the role of digital geopolitical space in the system of ideological relations,

its positive and negative aspects, as well as the priority directions for ensuring information security from philosophical and political perspectives.

Keywords: digital geopolitics, ideological relations, information security, globalization, digital space, ideological threats.

